

פרשת וַיִּגַּשׁ

צִדְקַת מַעֲשֵׂה אֱמֶתָהּ – וַיִּגַּשׁ

וַיִּרְא אֶת הָעֲגָלוֹת... וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב – מַה רֹחֲמֵי כָל כֶּךָ בְּעֲגָלוֹת ?

בפרשתנו יוסף מתוודע אל אחיו ולאחר מכן הוא מצייד אותם ביד רחבה "מִטּוֹב מִצְרָיִם", במזון ובבגדים. אך בנוסף לכל הצידה והציוד, מקפידה התורה לספר לנו "וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פְרָעָה". לכאורה, יש מקום לתהות על הצורך באזכורן של העגלות, ויותר מכך, מדוע טורח הכתוב להזכיר כי מתן העגלות היה "עַל פִּי פְרָעָה"? אך להפתעתנו, אנו רואים מאוחר יותר, שיוסף יודע מה שהוא עושה. העגלות לא שימשו רק כדי לשאת עליהן את יעקב ואת הכבודה הבאה עימו מצרימה. התורה ממשיכה ומספרת לנו, שכאשר מודיעים אחי יוסף לאביהם את החדשה המרעישה, "עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם", הוא אינו מקבל את דבריהם, "וַיִּפֶּגַע לְבֹו כִּי לֹא הָאֲמִין לָהֶם". ואיך נפתרת בסופו של דבר בעיית האמון? "וַיִּרְא אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשִׂאת אֹתוֹ", ואז, קורה דבר מוזר לכאורה, מה שבניו המסורים אינם מצליחים לעשות, מצליחות הֶעֱגָלוֹת לעורר בו, "וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם". האם מדובר בילד קטן חלילה, שניתן לקנות אותו בצעצוע חדש, עד כדי "החייאת רוחו", כלשון הכתוב? אצל יעקב מתחולל מהפך, כפי שמתאר הפסוק "וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רֵב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חַי אֵלָיָה וְאֶרְאֶנּוּ בְטָרִם אָמוֹת". מה טיבו של המהפך, הבא לידי ביטוי גם בשינוי שמו מפסוק אחד למשנהו? רגע קודם לכן הוא עדיין קרוי יַעֲקֹב, "וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב", ומייד אחר כך "וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל...?"

על דרך "ההיגיון הבריא", ניתן אולי להציג את יעקב כ"ראש קטן", שאיכשהו עוד מוכן לקבל את החלק הראשון של המסר, "עוֹד יוֹסֵף חַי". אבל הסיפא, "וְכִי הוּא מִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם", זה כבר לא מתקבל על הדעת. אך כאשר יעקב רואה בעיניו, את הֶעֱגָלוֹת המלכותיות, עם חותם בית המלוכה המצרי, נופל אצלו האסימון והוא מקבל, כי עם עובדות לא ניתן להתווכח. הֶעֱגָלוֹת נחשבו כנראה באותו זמן, כטכנולוגיה חדישה יחסית, שנועדה לשמש את בית המלוכה ומוסדותיו. ולכן הֶעֱגָלוֹת לא היו מצויות או זמינות לשימוש, מחוץ למסגרת זו. ואכן הֶעֱגָלוֹת מופיעות במקרא לראשונה בפרשתנו ואינן נזכרות קודם לכן (אף שהוזכרו כבר מסעות עתירי כבודה). ומכיוון שהֶעֱגָלוֹת הן אמצעי שלטוני, ומכיוון שייצורן הוגדר אולי כ"סוד מדינה", לא ניתן להעבירן לרשותו של מי שאינו חלק מהמסגרת השלטונית, מבלי לקבל את אישורו המוקדם של פרעה, ובמיוחד כאשר מדובר בהוצאתן אל מחוץ לתחומה של מצרים. יש המפרשים כי עקב הרעב הכבד, הוחל קיצוב גם על מכירת מזון, ולכן נאסרה גם הוצאתו של מזון ממצרים בעגלות, בשל ניפחן הגדול יחסית. לכל יוצא בתחנת גבול, הותר להוציא עימו חמור טעון אחד בלבד (כפי שאנו רואים גם אצל אחי יוסף).

בהכירנו את צדיקותם של יעקב ויוסף, ובידענו שהתורה אינה מרבה בפרטים מיותרים, רק כדי "להניח את דעתנו", עלינו לחפש אחר תשובות אחרות לשאלות הנ"ל. לשם כך עלינו לעלות לשורשה של המילה 'עֲגָלָה' – ע.ג.ל. משורש זה נגזרים בעיקר, מלבד הפעלים הרלבנטיים, שם העצם עֲגָלָה (ובנקבה עֲגָלָה), וגם התואר עֲגוּלָה (להבדיל מישר). ואכן חז"ל מסבירים, כי במשלוח הֶעֱגָלוֹת, היה גם משום מסר שהעביר יוסף לאביו. מכיוון שיוסף חשש שיעקב לא יאמין לעובדת קיומו, הזכיר לו ברמז את הסוגיה האחרונה שלמד עימו – סוגיית עֲגָלָה ערופה. ומכיוון שיוסף למד סוגיה זו ביחידות עם אביו, בטרם נשלח אל אחיו, ממילא לא יכלו אחיו לדעת עובדה זו, לכן שימש שמה של הסוגיה כמפתח מזהה (סיסמא) למקורו של המסר, הלוא הוא יוסף. ואם ישאל השואל, עם כל הדמיון שקיים בין המילים עֲגָלָה ו-עֲגָלָה, עדיין מדובר בדברים שונים? ראשית, חשוב להבהיר כי הֶעֱגָלוֹת (להוציא מרכבות) באותה תקופה, היו רתומות לשוורים או לפרות ולא לסוסים, כמו שאנו מכירים כיום. ניתן לראות זאת לדוגמא במתנה המשותפת שהביאו נשיאי השבטים לחנוכת המשכן, "שֵׁשׁ עֲגָלוֹת צָב וְשִׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר" (שני שוורים לכל עֲגָלָה). וכאשר התורה מתייחסת לעֲגָלָה, אין הכוונה לעֲגָלָה בת יומה, אלא כפי שאומרים חכמים, מדובר בעֲגָלָה בת שנתיים שיכולה כבר לשאת בעול, וגם זריזה יותר מפרה בוגרת.

ועדיין סביר יותר להניח, שהֶעֱגָלָה קיבלה את שמה בשל הגלגל העֲגוּלָה, המניע אותה. אם נתייחס לשתי האותיות הראשונות של השורש ע.ג.ל – עג, נקבל אולי את המקור לצורת העוּגָה. כאשר חז"ל מספרים שחוני המעגל עג עוּגָה, בכוננתם לומר שהוא שרטט במקלו צורה של מעגל על גבי הקרקע. צורתן של העוגות (כולל המצות) באותם ימים, היתה עגולה. גם הסיימת של השורש – גל, מייצגת צורה גלית ועגולה שמקורה בגלי הים. לכן, אין כמו הצירוף של עג ו- גל ← ע.ג.ל, כדי לבטא את התכונה של העיגול. הצלחנו לגלות משהו באשר להיבט הצורני הפיזי, המשתקף בשורש ע.ג.ל. אם נשוב ונבחן את אותיות השורש, נגלה כי ניתן לחלקן לשתיים גם במתכונת ע-גל או ע-גל. העין, שבכוונה אלוּקִית נבראה עוּגוּלָה, היא האיבר שבאמצעותו אנו רואים ומגלים את המתרחש נכחנו. אך גם החלק השני של השורש – גל עוסק בגילוי. הצירוף הזה בא לידי ביטוי מיוחד בפסוק הלקוח מתהילים, "גַּל עֵינַי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ".

עמידה במקום, מפחיתה את קצב הגילוי, עם כל רגע נוסף בו אנו נשארים באותו מקום. האותיות גל, כמו מגלות לנו ברמז, מה עלינו לעשות כדי לגלות יותר. צורתה של האות ג' מזכירה לנו אדם נטוי קדימה, שרגלו האחת שלוחה לפניו, כמי שמהלך או רץ. האות ל' (למד מלשון לימוד) היא הגבוהה מבין האותיות, שכמו מותחת את צווארה ומגביהה את ראשה אל מעל לשורה, כדי שתוכל לצפות למרחוק. לכן משמשת אות זו גם כ-ל' המגמה, המייצגת יעד שאליו פנינו מועדות. המילה רָגַל, המייצגת את האיבר הנמוך בגוף האדם, דוקא היא מגלה לנו כיצד ניתן להעשיר את הראש,

ריש-גל (ריש בארמית = ראש). ע" התנועה ממקום למקום, הרגל מאפשרת לראש לגלות דברים חדשים, ובמיוחד אם היא עוזרת לו לקיים את עצת חז"ל, "**הוי גולה למקום תורה**".

אך מלבד אותיות משותפות, מה לו לעיגול ולגילוי? החוכמה הצפונה בתורה, מתגלית לאורך השנים גם כאמיתות מדעיות. אילו היתה הארץ שטוחה, כי אז די היה לעלות לגגו של הבניין הגבוה ביותר, כדי שממנו ניתן יהיה לצפות בעולם כולו, מקצה אל קצה. דא עקא, שלמרות שהארץ נראית שטוחה, היא עגולה למעשה, בצורת כדור. ולכן, מכל גובה שלא יהיה, נקבל אופק מעגלי שלא נוכל לראות מעבר לו. ככל שנתקדם לכיוון מסויים, יתרחק האופק שבאותו הכיוון ואנו נגלה שטחים חדשים. כלומר שדווקא **העיגול** (כדור הארץ הנראה ישר לכאורה), המהווה גורם ישיר להסתרה של מה שמעבר לאופק, הוא זה המאפשר את **הגילוי**, אגב התקדמות. הבדל נוסף בין עגול לישר הוא העניין של התקדמות ונסיגה. כאשר אנו נעים על ציר ישר, אנו מתקדמים בכיוון אחד לעבר המטרה, אך אם נפנה לכיוון ההפוך נתרחק ממנה. במעגל לעומת זאת, גם אם נהפוך כיוון, ונתמיד בתנועה, נגיע בסופו של דבר אל היעד, מהכיוון ההפוך.

נשוב אל יעקב, במצבו כפי שהוא רגע לפני שמבשרים לו על גילוייו של יוסף. יעקב עדיין לבוש שק, ולא חדל מלהתאבל על בנו, מאז הגיע למסקנה כי "חיה רעה אֶקְלָתְהוּ טָרַף טָרַף יוֹסֵף". התורה מספרת לנו: "וַיִּקְמוּ כָל בְּנֵי יַעֲקֹב בְּנֵי יוֹסֵף לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי אֶרְדֶּה אֶל בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְדֵּךְ אֹתוֹ אָבִיו". מה פשרה של האבלות? ומסביר הרש"ר הירש שניתן ללמוד על מהותה של המילה **אָבִל**, המתקבלת מהמילה **אָפֵל**, ע" החלפת האות פ' באחותה ב' (אותיות שפתיות). כלומר שעולמו של **האָבִל** כמו חשך בעדו והוא אינו רואה עוד נקודות אור הנותנות טעם לחייו, או מצדיקות את המשך קיומו. יעקב הבין כי ייעודו העיקרי הוא לבנות את העם הנבחר, את עם ישראל לשנים עשר שבטיו, באמצעות שנים עשר ילדיו. אובדנו של יוסף, עמוד התווך של הבניין, כפי שראה אותו יעקב, כמו טורף את הקלפים וגורם לו להאמין שהוא נכשל בתפקידו כשולן חרוץ. הוא אומנם חי גופנית, אך רוחנית הוא כבר עם רגל אחת בקבר, "כִּי אֶרְדֶּה אֶל בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה".

והנה, באים בניו ומפתיעים אותו בבשורה המשמחת - "עוד יוסף חי". הוא עוד לא מספיק לעכל את הבשורה המלהיבה, וכבר הוא סופג מקלחת של צוננים, "וְכִי הוּא מֵשֵׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם". לרגע נולד זיק של תקווה, אך מיד "וַיִּפֶּגַע לְבָבוֹ", הוא כבה ומתפוגג לו, "כִּי לֹא הָאֵמִין לָהֶם". יעקב אינו מאמין שמי ש"מֵשֵׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם", מסוגל לתרום לבניו של עם ישראל. להיפך, הוא עוד עלול לגרום להם חלילה, "להתייוון" כמותו, ולרדת למדרגה רוחנית שאין למטה הימנה, כדברי חז"ל "מצרים נמוכה מכל הארצות". אך ברגע בו הוא רואה את **העגלות**, "וַתַּחֲי רֹחַם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם".

העגלות בנויות על גלגלים, המניעים אותן. תנועתו של הגלגל מחזורית היא, לומר לך ש"גלגל חוזר בעולם". אם הגעת אל המקום הנמוך ביותר שניתן להגיע אליו, לא נותר לך אלא לעלות. תנועתו הסיבובית של **הגלגל העגול**, כשכל נקודה שעל גביו יורדת ועולה חליפות, מקדמת את העגלה קדימה, בקו ישר. תנועתו של הגלגל הסובב, מייצגת בין השאר גם מורדות בתחומים שונים בחיים, עד כדי מכות כואבות, אך תנועה סיבובית זו היא בעצם "המנוע" המאפשר לעגלה לשאת את משאה ולהניע אותו ישר קדימה, אל היעד המיוחל. וראה זה פלא, **יעקב** קיבל בשעתו מהמלאך שם חדש - **ישָׂרָאֵל**, שם שאמור היה להחליף את השם **יעקב**, אך עד כה, נמשך השימוש בשם **יעקב**. מקורו של השם **יעקב בעקב** הנמוך, ובקו **העקום והעגול**, "וְהָיָה הָעֵקֶב לְמִישׁוֹר". ופתאום, לאחר ש**יעקב** רואה את העגלות, הוא מתעורר לתחייה מבחינה רוחנית, רוח חדשה מפעמת בו וגורמת אצלו למהפך, המשתקף גם בכתוב "וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חַי אֶלְכָּה וְאָרְאֵנוּ". הוא נקרא בשם **ישָׂרָאֵל**, שם שהקידומת שלו מסמלת את הקו הישר, את התנועה קדימה.

לא לחינם קרוי הגורם לתוצאה מסוימת, בשם **סיבה**, משורש **ס.ב.ב.** ה**סיבה** המניעה וגורמת לתוצאה מסוימת, אינה תמיד שקופה וגלויה. כדי להניע משהו ישר וקדימה, אנו משתמשים בגלגלי תנופה ובגלגלי שיניים, הנעים להם במעגלותיהם, ומה שיוצא בסופו של דבר הוא התוצאה. אם נחלק את המילה **עגלות** לשתיים, במתכונת **ע-גלות**, או **עין-גלות**, אולי ניתן לראות בכך מעין רמז אלוקי ליעקב, העין שלך רואה בנסיעה למצרים ירידה ל**גלות**. ככה זה נראה, וזוהי תנועתו הסיבובית של הגלגל, כלפי מטה כעת, כפי שהודעת לי לסבך אברהם, "כִּי גַר יְהִיָּה וְרַעַף בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוֹם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה". מאפייני הגלות הנזכרים הם **עבודת עבד ועינוי**, משהו שנראה כירידה קשה מאוד בעבורם, "לא להם". אך אותה חלוקה עצמה, מרמזת גם על התוצאה המיוחלת, **עין-גלות**, מלשון **גילוי**. תפקידו של עם ישראל ל**גלות** ניצוצות רוחניים המוסתרים במצרים, "וְאֶחָרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל". אין המדובר רק ברכוש גשמי, אלא ברכוש רוחני בעיקר, התורה שיזכו לקבל בצאתם ממצרים. כדי לבנותם למטרה זו, צריך לצרוף אותם בכבשן ולסלק מהם את כל הסיגים. ואז ביציאת מצרים, כפי שמספר המדרש, "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל וכל שאר הנביאים", יזכו ל**גלות**, גם **בעיניים**.

דבר חסידות

"הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים" (מסכת ברכות) - פירש הרבי מהר"ש :

"הכל בידי שמיים" - כשרוצים בשמיים - נותנים, כאשר לא רוצים - לא נותנים.

" חוץ מיראת שמיים" - כשמבקשים יראת שמיים - אין מניעה, ותמיד נותנים (משמיים).

(מעובד מ"למשמע אוזן")

שבת שלום ומבורך

10/10

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות במייל או במסרון, אנא פנה אל hnananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.